

ЗАТВЕРДЖЕНО

Начальник Державного управління
охорони навколишнього природного
середовища в Хмельницькій області



 **С.М. Вавринчук**

1 » 12 2012 року

П А С П О Р Т

**ВОДНО-БОЛОТНОГО УГІДЯ МІЖНАРОДНОГО
ЗНАЧЕННЯ**

“ БАКОТСЬКА ЗАТОКА ”

**сертифікат № 1396
від 29.07 2004 року**

Паспорт Водно-болотного угіддя міжнародного значення

"Бакотська затока"

1. Назва водно-болотного угіддя міжнародного значення:
Бакотська затока

2. Природоохоронний статус, категорія території або об'єкту природно-заповідного фонду України: Водно-болотне угіддя міжнародного значення. Входить до складу Національного природного парку „Подільські Товтри”.

3. Назва і місцезнаходження органу Міністерства екології та природних ресурсів України на місцях або адміністрації установи природно-заповідного фонду, що відповідає за збереження угіддя:

Адміністрація Національного природного парку „Подільські Товтри”. Директор: Янковський Олег Йосипович.

Адреса: Площа Польський ринок, м.Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, 32300, Україна. Тел./факс: (038)4951771. E-mail: npptovtry @ mail.ru

4. Адміністративне місцезнаходження (область, район, найближчі населені пункти):

Хмельницька область, Кам'янець-Подільський район. Угіддя знаходиться біля сіл Гораївка та Колодіївка та за 50 км на південний схід від м.Кам'янець-Подільський (100 тис. жителів).

5. Географічне місцезнаходження (координати центру водно-болотного угіддя, середнє значення максимальної та мінімальної висоти над рівнем моря):

Довгота центру ВБУ - 26°56' сх. д., широта центру ВБУ - 48°35' пн. ш.; максимальна висота над рівнем моря – 121 м, мінімальна – 114 м.

6. Загальна площа водно-болотного угіддя (в га) та площа його частини, яка належить до територій природно-заповідного фонду, їх функціональних зон.

1590 га: площа частини ВБУ, яка належить до територій ПЗФ, – 1590 га.

7. Відмітити ознаки, що відповідають угіддю: морське, солонуватоводне, прісне; постійне заповнення водою, тимчасові сезонні розливи; морська затока, ділянка річки, озеро, струмок, джерело, ставок, канава; дельта, естуарій, лиман; верхове болото, низинне болото, заболочений ліс, безліса заплава; ділянки з домінуванням деревних порід, ділянки з домінуванням кущів; ділянки з домінуванням трав'яних рослин; піщані коси, скелі, розсипи каміння, наявність печер, наявність підводних карстів; вказати інше:

прісноводна затока, що утворилася в долині річки Дністер в результаті побудови греблі ГЕС та створення Дністерського водосховища.

До складу угіддя входять:

Бакотська затока виникла із затопленням низинної ділянки річки Дністер після заповнення Дністерського водосховища. Розміщена в каньйоні ріки і презентує типові для басейну верхнього Дністра природні комплекси рослинності та тваринного світу.

8. Критерії Конвенції про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавним птахів (995_031), згідно з якими водно-болотне угіддя віднесене до переліку міжнародних: 3

Критерій 3: У межах Угіддя, яке знаходиться у Континентальному біогеографічному регіоні в Україні відіграє важливу роль у збереженні біорізноманіття басейну р.Дністер та території подільської височини. Тут зустрічаються типові представники місцевої флори і фауни: водорості, прибережно-водні судинні рослини.

У гніздовий період на території угіддя знаходять корм чапля сіра, лелека білий, шуліка чорний, беркут, боривітер степовий, ластівка сільська та інші.

Під час весняних і осінніх міграцій та взимку реєструються гагара червоношия, чепура велика та мала, чернь чубата, гоголь, пірникоза велика, лунь польовий, підсоколик малий, сапсан, журавель сірий, чайка, коловодник болотяний, зимняк, підсоколик великий, кібчик, крижень, чернь морська, лелека, лебідь-шипун, попелюх та інші.

Тип водно-болотного угіддя 6 М.

9. Картогхема водно-болотного угіддя (масштаб не менше 1:50 000).
М 1: 40 000

10. Фізико-географічні особливості (походження, геологічні, геоморфологічні, гідрологічні, типи ґрунтів, характеристики якості води, глибина, зміни рівня води, дані про територію водозбору, кліматичні умови тощо):

Біогеографічний регіон на карті Смарагдової мережі Європи: Континентальний.

За геоботанічним районуванням територія ВБУ “Бакотська затока” належить до Покутсько-Медоборського округу букових грабово-дубових та дубових лісів, справжніх та остепнених лук і лучних степів Південнополісько-Західноподільської підпровінції широколистяних лісів, лук, лучних степів та евтрофних боліт Центральноєвропейської провінції широколистяних лісів Європейської широколистянолісової області.

Басейнова приналежність: Середня ділянка басейну Дністра, верхів'я Дністровського водосховища.

Угіддя розташоване у межах Волино-Подільського тектонічного блока і відзначається близьким до поверхні заляганням порід кристалічного фундаменту. Сформовано з вапняків, мергелів, пісковиків, сланців, а також гранітів та гнейсів, що перекриваються лесами. Поверхня Угіддя - в основному підвищена полого-хвиляста лесова рівнина.

За фізико-географічним районуванням України територія Угіддя належить до Західноподільського району Західноподільської області Подільської Лісостепової зони. Ґрунти на території Угіддя – темно-сірі опідзолені, чорноземи опідзолені переважно на лесових породах.

Бакотська затока утворилася у 1976 р. у результаті створення на Дністрі Дністровського водосховища довжиною 194 км і об'ємом 3 км³ і до якого нижче примикає буферне водосховище довжиною 17 км і об'ємом 0,031 км³.

Мінералізація води у верхньому Дністрі коливається від 205 до 570 мг/л. Вода переважно належить до гідрокарбонатно-кальцієвого класу II типу. Якість води в цілому добра (в районі Угіддя здійснюється забір води для потреб смт.Стара Ушиця).

Клімат Угіддя помірно континентальний з м'якою зимою і теплим, вологим літом. Пересічна температура повітря січня -5,5°C, липня +18,8°C. Період з температурою понад +10°C становить близько 168 днів.

11. Гідрологічні особливості (показники витрат ріки або запасів води у водоймі, режим живлення, підземні джерела, характеристика зимового та паводкового періодів, наноси тощо):

Ріка Дністер бере початок на північно-східних схилах Українських Карпат і впадає у Дністровський лиман Чорного моря, має загальну довжину 1352 км, площу басейну 72,5 тис.км². Середньорічний стік води в Дністрі складає 9,5 км³ (в середньому біля 300 м³/с), причому біля 80% стоку формується у горській частині та передгір'ях Карпат. Живлення річки Дністер змішане з переважанням снігового над дощовим.

В межень на Дністрі глибина Бакотської затоки – 34 м, ширина 1700. м, швидкість течії річки на стрижні – 0.7-3.0 м/с. У повінь, яка спостерігається частіше у травні-червні, вода може підніматись на 6 м, але не виходить у цих місцях з берегів Дністровського каньйону. Узимку вода в затоці замерзає, але на межі р.Дністер вода не замерзає. У затоку впадають невеликі струмки та джерела з оточуючих вапнякових скель. Середньорічна

кількість опадів в районі затоки складає біля 532 мм, а найбільша кількість опадів характерна для літніх місяців.

Водний режим у межах Бакотської затоки великою мірою залежить від умов формування стоку Дністра та роботи Дністровського водосховища з гідроелектростанцією, хоча при визначенні об'ємів попусків з Дністровського водосховища обов'язково мають враховуватися екологічні потреби Верхнього Дністра.

12. Характеристика флори та рослинності (найбільш поширені, ендемічні, рідкісні та зникаючі види та рослинні угруповання, що занесені до Червоної книги України, Зеленої книги України, міжнародних переліків, площі їх поширення тощо):

Багатство екоотопів і біотопів підтверджується наявністю різноманітних екотопологічних флорокомплексів (ЕФК). На території ВБУ “Бакотська затока” поєднуються наступні еколого-флористичні комплекси: лісові, лучно-степові, степові, кущові, кальцепетрофітні, гідрофітні, синантропні та антропогенні. За результатами систематичного аналізу флори ВБУ виявлено 474 види зі 100 родин. Види входять до чотирьох відділів: Equisetophyta (1 вид), Pteridophyta (5 видів), Pinophyta (4 види), Magnoliophyta (464 види).

Особливу цінність мають види, що занесені до різних соціологічних списків. Серед цих видів *Schivereckia podolica* занесена до Червоної книги МСОП, Європейського Червоного списку, до Додатку II Бернської конвенції, *Salvia cremonensis* - до Європейського Червоного списку і Додатку II Бернської конвенції, *Pulsatilla grandis* – до Додатку II Бернської конвенції. *Cephalanthera damasonium*, *Epipactis atrorubens*, *Epipactis helleborine*, *Epipactis purpurata*, *Listera ovata*, *Neottia nidus-avis*, *Platanthera bifolia*, *Platanthera chlorantha*, *Galanthus nivalis*, *Adonis vernalis* – до списку Вашингтонської конвенції (CITES).

Тут зростають ендемічні види: *Minuartia thyraica*, *Linum linearifolium*, *Thymus podolicus*, *Jurinea tyraica*, *Poa versicolor*, *Seseli peucedanifolium*, *Linum basarabicum*, *Anchusa pseudochroleuca*, *Scutellaria verna*, *Galium tyraicum*, *Arum besserianum*, *Allium podolicum*, *Schivereckia podolica*

Адвентивна (немісцева) флора в межах ВБУ “Бакотська затока” нараховує 109 видів, які належать до 34 родин, трьох класів (Pinopsida – 4 види, Liliopsida – 11 видів, Magnoliopsida – 94 види) та двох відділів. Таке різноманіття спричинене наявністю еродованих терас, утворених при залісненні схилів сосною і акацією, залишених при затопленні садіб та необроблених полів.

Багатим є флористичне різноманіття прибережно-водної складової угіддя (*Myosoton aquaticum* (L.) Moench, *Persicaria amphibia* (L.) Delarbre (*Polygonum amphibia* L.), *P. hydropiper* (L.) Spach, *P. persicaria* L., *Rumex aquaticus* L., *R. hydrolapathum* Huds., *R. maritimus* L., *R. crispus* L., *Lysimachia vulgaris* L., *Rorippa amphibia* (L.) Besser, *R. palustris* (L.) Besser, *R. sylvestris* L., *Potentilla palustris* (L.) Scop. (*Comarum palustre* L.), *P. anserina* L., *Lythrum salicaria* L., *Epilobium palustre* L., *Cicuta virosa* L., *Sium latifolium* L., *S. sisaroides* DC., *Solanum dulcamara* L., *Myosotis palustris* (L.) L., *M. caespitosa* L., *Symphytum officinale* L., *Veronica anagallis-aquatica* L., *V. beccabunga* L., *Lycopus europaeus* L., *Mentha aquatica* L., *Stachys palustris* L., *Callitriche cophocarpa* Sendtner, *C. palustris* L. (*C. verna* L.), *Bidens cernua* L., *B. tripartita* L.)

Ліси. В межах ВБУ поширені широколистяні ліси. Один з лісових масивів простягається від с. Колодіївки до р. Руска, другий зростає на північному схилі затоки навпроти с. Каштанівка і третій – охоплює частину східного схилу і вздовж струмка доходить до урвистих берегів затоки. На цих територіях поєднуються грабово-дубові, похідні грабові ліси, в яких зростають типові види, характерні для Хмельницького Придністров'я. Переважають формації дуба звичайного (*Quercus robur* L.) і граба звичайного (*Carpinus betulus* L.), які належать до союзу *Carpinion betuli* Issler. Окрім домінуючих деревних порід у лісі зростають клен звичайний (*Acer platanoides* L.), клен несправжньо-платановий (*A. pseudoplatanus* L.), липа серцелиста (*Tilia cordata* L.), ясен звичайний (*Fraxinus exelsior* L.), груша звичайна (*Pyrus communis* L.), черешня (*Cerasus avium* L.). Флористичне різноманіття раритетної групи доповнюють *Cephalanthera damasonium*, *Epipactis helleborine*, *Epipactis purpurata*, *Galanthus nivalis*, *Lilium martagon*, *Neottia nidus-avis*, *Platanthera bifolia* та *P. chlorantha*, які занесені до Червоної книги України (2009). До Зеленої книги України (2009) занесені типові лісові угруповання *Carpineto-Quercetum caricosum (pilosae)*, *Carpineto-Quercetum aegopodiosum* і рідкісні угруповання *Querceta (roboris) cornosa* і *Carpineto-Quercetum (roboris) asperuloso-hederosum*.

У підліску трапляються бруслина європейська (*Euonymus europea* L.), бузина чорна (*Sambucus nigra* L.), жимолость пухнаста (*Lonicera xylosteum* L.), дерен справжній (*Cornus mas* L.), калина звичайна (*Viburnum opulus* L.), калина цілолиста, гордовина (*V. lantana* L.).

Трав'яний покрив формується за рахунок таких видів як копитняк європейський (*Asarum europaeum* L.), анемона дібровна (*Anemone nemorosa* L.), анемона жовтецева (*A. ranunculoides* L.), пшінка весняна (*Ficaria verna* Huds.), печіночниця звичайна (*Hepatica nobilis* Mill.), ряс порожнистий (*Coridalis cava* (L.) Schweigg. et Koerte), зірочник ланцетовидний (*Stellaria holostea* L.), звіробій звичайний (*Hypericum perforatum* L.), фіалка запашна (*Viola odorata* L.), фіалка Рівінієва (*V. riviniana* Reichenb.), фіалка шершава (*V. hirta* L.), кінський часник черешковий (*Alliaria petiolata* (Bieb.) Cavara et Grande), переліска багаторічна (*Mercurialis perennis* L.), очиток звичайний Рупрехта (*Sedum ruprechtii* Omelcz.), суниці лісові (*Fragaria vesca* L.), чина весняна (*Lathyrus vernus* (L.) Bernh.), чина чорна (*L. niger* (L.) Bernh.), яглиця звичайна (*Aegopodium podagraria* L.), підмаренник запашний (*Galium odoratum* (L.) Scop.), медунка лікарська (*Pulmonaria officinalis* L.), медунка темна (*P. obscura* Dumort.), вероніка дібровна (*Veronica chamaedrys* L.), перестріч гайовий (*Melanpyrum nemorosum* L.), зеленчук жовтий (*Galeobdolon luteum* Huds.), розхідник звичайний (*Glechoma hederaceae* L.), розхідник шорсткий (*G. hirsuta* Waldst. et Kit), дзвоники кропиволисті (*Campanula trachelium* L.), дзвоники персиколисті (*C. percifolia* L.), дзвоники ріпчастовидні (*C. ranunculoides* L.), конвалія звичайна (*Convallaria majalis* L.), купина багатоквіткова (*Polygonatum multiflorum* All.), купина пахуча (*P. odoratum* Mill.), купина широколиста (*P. latifolium* Desf.), проліска дволиста (*Scilla bifolia* L.), осока волосиста (*Carex pilosa* Scop.), грястиця збірна (*Dactylis glomerata* L.), щитник чоловічий (*Dryopteris filix-mas* (L.) Schott). На відкритих вапнякових брилах чи оголених товтрових верхівках ростуть аспленій мурів (*Asplenium ruta-muraria* L.), аспленій волосовидний (*Asplenium trichomanes* L.), пухирник ламкий (*Cystopteris fragilis* (L.) Bernh.), багатоніжка звичайна (*Polypodium vulgare* L.). На галявинах зростають алтея лікарська (*Althaea officinalis* L.), лаватера тюрінгська (*Lavatera thuringiaca* L.), глуха кропива біла (*Lamium album* L.), глуха кропива крапчаста (*L. maculatum* L.), глуха кропива пурпурова (*L. purpureum* L.), ожина сиза (*Rosa caesium* L.), астрагал солодколистий (*Astragalus glycyphyllos* L.), горлянка женецька (*Ajuga genevensis* L.), горлянка повзуча (*A. reptans* L.), материнка звичайна (*Origanum vulgare* L.). Серед трав'яних рослин є види, що вказують на значний вплив людини, зокрема, це гравілат міський (*Geum urbanum* L.), підмаренник чіпкий (*G. aparine* L.), бузина трав'яниста (*Sambucus ebulus* L.), кропива дводомна (*Urtica dioica* L.).

Штучні лісові насадження. Схили у Бакотській затоці (увесь північний схил, частина східного і західного схилів) зайняті лісовими культурами сосни звичайної (*Pinus sylvestris* L.), сосни чорної (*P. nigra* J.F. Arnold), сосни кримської (*P. pallasiana* D. Don), акації білої (*Robinia pseudoacacia* L.), що призвело до зміни флористичного різноманіття. У таких лісонасадженнях на галявинах поодинокі трапляються молоді дерева насінного походження: граб звичайний (*Carpinus betulus*), клен гостролистий (*Acer platanoides*), липа серцелиста (*Tilia cordata*), ясен звичайний (*Fraxinus excelsior*), груша звичайна (*Pyrus communis*), черешня (*Cerasus avium*), дуб звичайний (*Quercus robur*), клен ясенolistий (*Acer negundo* L.). У підліску також зростають кущові види клен польовий (*Acer campestre* L.), клен татарський (*Acer tataricum* L.), жимолость татарська (*Lonicera tatarica*), бузина чорна (*Sambucus nigra*), свидина кров'яна (*Swida sanguinea*), малина (*Rubus idaeus*), глід кривочашечковий (*Crataegus curvisepala* Lindm.), бруслина бородавчаста (*Euonymus verrucosa*), шипшина собача (*Rosa canina* L.), терен (*Prunus spinosa* L.). Трав'яний ярус представляють гравілат міський (*Geum urbanum* L.), підмаренник запашний (*Galium odoratum* L.), підмаренник чіпкий (*G. aparine* L.), герань Робертова (*Geranium robertianum* L.), чистотіл великий (*Chelidonium majus* L.), шавлія кільчаста (*Salvia verticillata* L.), кульбаба лікарська (*Taraxacum officinale* L.), парило звичайне (*Agrimonia eupatoria* L.), лопух справжній (*Arctium lappa* L.), фіалка шершава (*Viola hirta* L.), смовдь лісова (*Peucedanum oreoselinum* (L.) Moench), фалокролома однорічна (*Phalocroloma annuum* (L.) Dumort.), жовтозілля звичайне (*Senecio vulgaris* L.), щавель кінський (*Rumex confertus* Willd.), кропива дводомна (*Urtica dioica* L.), перстач пісковий (*Potentilla arenaria* L.), латук компасний (*Lactuca serriola* Torner), серпій фарбувальний (*Serratula tinctoria* L.), щербручка польова (*Acinos arvensis* (Lam.) Dandy), кінський часник черешковий (*Alliaria petiolata* L.). У зімкнутих насадженнях, де значний опад хвої, не ростуть дерева і кущі, а трав'яне покриття значно зменшується, трапляються наземні мохи та лишайники. Окремі ділянки займають насадження шовковиці білої (*Morus alba* L.) та абрикоса звичайного (*Armeniaca vulgaris* Lam.).

Степи. На кам'янистих схилах ВБУ "Бакотська затока" залишилися незначні площі зі степовими угрупованнями. Ксерофітність їх підтверджується видовим різноманіттям. Поширені угруповання союзів *Galio campanulatae-Poion versicoloris* Kukovitsa et al. 1994, *Festucion valesiacae* Klika 1931 s.l., *Cirsio-Brachypodium pinnati* Nadas et Klika 1944 em Krausch 1961. Окремі ділянки

вкриті ковилою волосистою (*Stipa capillata* L.), ковилою пірчастою (*S. pennata* L.), осокою низькою (*Carex humilis* L.), тонконогом різнобарвним (*Poa versicolor* Bess.). На деградованих схилах з'являються угруповання за участю костриці валійської (*Festuca valesiaca* Gaud.) та бородача звичайного (*Botriochloa ischaemum* (L.) Keng.).

На степових ділянках зростають червонокнижні види *Adonis vernalis*, *Chamaecytisus albus*, *Pulsatilla grandis*, *P. pratensis*, вказані вище види *Stipa*, а також інші рідкісні для регіону види.

У трав'яному покриві зростають оман мечолистий (*Inula ensifolia* L.), волошка скабіозовидна (*Centaurea scabiosa* L.), айстра замішуюча (*Aster amelloides* Bess.), роман напівфарбувальний (*Anthemis subtinctoria* Dobrocz.), рутвиця мала (*Thalictrum minus* L.), відкаси́к Бібірштейна (*Carlina biebersteinii* Bernh.), свербіжниця польова (*Knautica arvensis* L.), еспарцет піщаний (*Onobrychis arenaria* (Kit) DC), астрагал піщаний (*Astragalus arenarius* L.), самосил гайовий (*Teucrium chamaedrys* L.), миколайчики плоскі (*Eryngium planum* L.) та інші.

Кальцепетрофітні угруповання. При обстеженні на вапнякових схилах Бакотської затоки виявлено асоціації класів *Sedo-Scleranthetea* Br.-Bl. 1955 (ас. *Aurinio saxatilis-Allietum podolici* Onischenko, 2001), *Asplenietea trichomanes* Br.-Bl. 1934, *Festuco-Brometea* Br.-Bl. et R.Tx. 1943 (ас. *Sempervivo-Stipetum capillatae* Abduloiva 2004). Оскільки вони займають тріщини та вапнякові лоби, то антропогенний вплив на них є незначним, хоча при розведенні вогнищ пірогенний чинник спричиняє як загибель рослин, так і оселення на згайрищі синантропних видів. Серед рослин є виражені кальцефіли, зокрема, очиток їдкий (*Sedum acre* L.), молодило руське (*Sempervivum rutenicum* Schnittsp. et C.B., L.), вероніка сиза (*Veronica incana* L.), авринія скельна (*Aurinia saxatilis* L.). Вапнякові верхівки вкриті лишайниками, а в тріщинах і на полицках зростають перлівка трансільванська (*Melica transsylvanica* Schur.), самосил панноський (*Teucrium panonicum* (A.Kerner), чебрець Маршалла (*Thymus marchallianus* Willd.). На верхній частині території ВБУ в районі Бакотського скельного монастиря зростають червонокнижні види *Schivereckia podolica*, *Astragalus monspessulanus*, *Stipa capillata*. Серед регіонально рідкісних трапляються *Allium podolicum*, *A. montanum*, *Minuartia thyracea*.

Зростають також папороті *Asplenium ruta-muraria*, *Asplenium trichomanes*, *Polypodium vulgare*. Через витоптування і випалювання на кам'янистих схилах оселяються *Chelidonium majus* L. та *Chenopodium album* L.

Прибережно-водні та водні угруповання. На території угіддя така рослинність збереглася на р. Руска, що впадає у Бакотську затоку, і представлена угрупованням *Phragmito-Magnocaricetea* Klika in Klika et Novak 1941. У водному середовищі зростають макрофіти, які входять до угруповання *Lemnetea* R.Tx. 1955 і *Potametea* R.Tx. et Prsg. Рідкісні види не трапляються.

У межах Дністровського водосховища відбулися значні трансформації такого типу рослинності через затоплення берегів. У місцях, де берег обмежений прямовисними скелями, прибережно-водна рослинність відсутня, але на пологому березі, де були раніше садиби, зростають осока гостра (*Carex acuta* L.), ситник розлогий (*J. effusus* L.), ситник розчепирений (*J. squarrosus* L.), ситник жаб'ячий (*J. bufonius* L.) разом з жовтецем повзучим (*Ranunculus repens* L.) і чередою трироздільною (*Bidens tripartita* L.).

У воді затоки знаходяться широкопоширені представники зелених, синіх, червоних, евгленових водоростей, особливо: *Oscillatoria granulata* Gardner, *Euglena acus* Ehr., *Bangia atropurpurea* (Roth) Ag., *Ulothrix tenerrima* Kutz.

13. Характеристика фауни (найбільш поширені, ендемічні, рідкісні та зникаючі види, що занесені до Червоної книги України, міжнародних переліків, площі їх поширення тощо):

Земноводні Amphibia ВБУ представлені 11 видами, що належать до 2 рядів: Безхвості Ecaudata (4 родини, 9 видів) і Хвостаті Caudata (1 родина, 2 види).

Протягом теплого періоду року у воді та біля води тримаються кумки червоночерева (*Bombina bombina*), та жовточерева (*Bombina variegata*), жаби озерна (*Rana ridibunda*) і ставкова (*R. lessonae*). Ще 7 видів жаби – трав'яна (*Rana temporaria*) і гостроморда (*R. arvalis*), ропухи сіра (*Bufo bufo*) і зелена (*B. viridis*), квакша звичайна (*Hyla arborea*), тритони звичайний (*Triturus vulgaris*) і гребінчастий (*T. cristatus*) зустрічаються в прибережній смугі, на скелях, у чагарниках і лісових біотопах.

До II Додатку Бернської конвенції включені 5 видів: кумка червоночерева, квакша звичайна, ропуха зелена, жаба гостроморда та тритон гребінчастий, а до Червоної книги України – кумка жовточерева.

Плазуни Reptilia у межах ВБУ представлені 9 видами, що належать до 2 рядів: Черепахи Chelonia (1 родина, 1 вид) і Лускаті Squamata (4 родини, 8 видів).

Черепаха болотяна (*Emys orbicularis*), вузь звичайний (*Natrix natrix*) та водяний (*N. tessellata*), гадюка звичайна (*Vepera berus*) протягом теплих періодів року зустрічаються як у воді і на берегах водойми, так і на скельних урвищах. Ящірка прудка (*Lacerta agilis*), зелена (*L. viridis*) і живородна (*L. vivipara*) та веретільниця ламка (*Anguis fragilis*), а також полоз лісовий (*Elaphe longissima*) зустрічаються на скельних берегах, у заростях чагарників і в лісових масивах.

До Червоного списку МСОП, Європейського червоного списку та Додатку II Бернської конвенції занесений 1 вид – черепаха болотяна; до Додатку II Бернської конвенції та Червоної книги України – 2 види (ящірка зелена і полоз лісовий), до II Додатку Бернської конвенції – 2 види (ящірка прудка, вуж водяний).

У видовому відношенні найбільшою групою птахів, що зустрічаються в Угідді в гніздовий період, є ряд Горобцеподібні Passeriformes (17 родин, 55 видів). Інші ряди мають значно меншу кількість видів: Соколоподібні Falconiiformes (2 родини, 8 видів), Совоподібні Strigiformes (1 родина, 4 види), Куроподібні Galliformes (1 родина, 2 види), Дятлоподібні Piciformes (1 родина, 6 видів), Голубоподібні Columbiformes (1 родина, 4 види), Лелекоподібні Ciconiiformes і Ракшоподібні Coraciiformes (по 2 родини і по 2 види), Журавлеподібні Gruiformes, Сивкоподібні Charadriiformes, Зозулеподібні Cuculiformes, Дрімлюгоподібні Caprimulgiformes, Одудоподібні Urupiformes (по 1 родині і по 1 виду).

Охороняються за різними природоохоронними документами 65 видів птахів, що зустрічають у ВБУ в гніздовий період, зокрема 1 вид – шуліка чорний (*Milvus migrans*) – занесений до Європейського Червоного списку, Додатку II Бернської конвенції та Червоної книги України; 1 вид – деркач (*Crex crex*) – до Червоного списку МСОП і Додатку II Бернської конвенції; 4 види – зміїд (*Circaetus gallicus*), орел-карлик (*Hieraaetus pennatus*), пугач (*Bubo bubo*), сорокопуд сірий (*Lanius excubitor*) – до Червоної книги України і Додатку II Бернської конвенції, 1 вид – куріпка сіра (*Perdix perdix*) – до Європейського Червоного списку та 58 видів – лише до Додатку II Бернської конвенції У гніздовий період на території ВБУ зустрічається 88 видів птахів, з них 79 видів є гніздовими. Під час весняних та осінніх міграцій і взимку реєструються ще понад 50 видів птахів. Скелясті виступи, які становлять значну частину угіддя, створюють умови для існування та реалізації життєвих функцій рукокрилих (Матвеев, Любінська, 2010). У період міграції в окремі роки в межах Угіддя перебуває до тисячі водоплавних птахів, найбільш поширеними серед яких є крижень (*Anas platyrhynchos*), чирянка велика (*A. querquedula*), чернь чубата (*Aythya fuligula*), чернь морська (*A. marila*), попелюх (*A. ferina*), гоголь (*Bucephala clangula*), лебідь-шипун (*Cygnus olor*), чепура (*Egretta alba*), чепурка (*E. garzetta*), лелека білий (*Ciconia ciconia*), пірникоза велика (*Podiceps cristatus*), гагара чорновола (*Gavia arctica*) та ін.

У водах «Бакотської затоки» нерестяться та нагулюються види риб, занесені до Червоної книги України, Переліку рідкісних та зникаючих видів Хмельницької області, такі як вирезуб (*Rutilus frisii*), марена звичайна (*Barbus barbus*), підуст звичайний (*Chondrostoma nasus*), бичок пісочник (*Neogobius fluviatilis*). ВБУ «Бакотська затока» є важливим місцем для нересту найпоширеніших тут видів риб, серед яких карась сріблястий (*Carassius auratus*), короп (*Cyprinus carpio*), плітка звичайна (*Rutilus rutilus*), краснопірка (*Scardinius erythrophthalmus*), пічкур звичайний (*Gobio gobio*), верховодка звичайна (*Alburnus alburnus*), лящ звичайний (*Abramis brama*), окунь звичайний (*Perca fluviatilis*), щука (*Esox lucius*), судак звичайний (*Lucioperca lucioperca*), йорж звичайний (*Gymnocephalus cernua*), бичок-кругляк (*Neogobius gymnotrachelus*).

Інформація про ентомофауну ВБУ міжнародного значення «Бакотська затока» обмежена. Є лише інформація про денні лускокрилі Lepidoptera, Diurna цього Угіддя (Гордій, 2010), згідно якої тут зареєстровано 45 видів, що належать до 7 родин: **Papilionidae** (*Iphioides podalirius*), **Pieridae** (*Leptidea sinapis*, *Pieris brassicae*, *Pieris rapae*, *Pieris napi*, *Pontia edusa*, *Colias hyale*, *Colias alfacariensis*, *Gonepteryx rhamni*), **Lycaenidae** (*Lycaena dispar*, *Lycaena thersamon*, *Satyrium acaciae*, *Satyrium spini*, *Cupido argiades*, *Cupido decoloratus*, *Celastrina argiolus*, *Pseudophilotes vicrama*, *Glaucopsyche alexis*, *Plebeius idas*, *Plebeius argyrognomon*, *Polyommatus icarus*, *Polyommatus bellargus*, *Polyommatus daphnis*, *Callophrys rubi*), **Nymphalidae** (*Vanessa atalanta*, *Vanessa cardui*, *Araschnia levana*, *Argynnis paphia*, *Argynnis niobe*, *Boloria dia*), **Satyridae** (*Melanargia galathea*, *Hipparchia fagi*, *Minois dryas*, *Maniola jurtina*, *Aphantopus hyperantus*, *Coenonympha pamphilus*, *Coenonympha arcania*), **Hesperiidae** (*Erynnis tages*, *Pyrgus carthami*, *Thymelicus lineola*, *Thymelicus sylvestris*, *Ochlodes sylvanus*), **Zygaenidae** (*Zygaena filipendulae*, *Zygaena ephialtes*, *Zygaena punctum*).

У наземній частині ВБУ зареєстровано 27 видів комах, що охороняються за різними природоохоронними документами, зокрема, 3 види – дибка степова (*Saga pedo*), плавунець

широкий (*Dytiscus lattissimus*), вусач великий дубовий західний (*Cerambyx cerdo*) занесені до Червоного списку МСОП, Європейського червоного списку, Червоної книги України (2009) і Додатку II Бернської конвенції (Конвенція..., 1979); 1 вид – сатурнія велика (*Saturnia pyri*) – до Європейського червоного списку та Червоної книги України; 1 вид – бабка болотяна (*Leucorrhinia pectoralis*) – до Європейського червоного списку та Додатку II Бернської конвенції; 2 види – мурашиний лев звичайний (*Myrmeleon formicarius*), джміль незвичайний (*Bombus paradoxus*) – до Європейського червоного списку та 20 видів – до Червоної книги України.

тут зустрічається 24 види кісткових риб (табл. 4.8), які належать до 3 рядів: Коропоподібні Cypriniformes (1 родина, 17 видів) і Окунеподібні Perciformes (2 родини, 6 видів) та Щукоподібні Esociformes (1 родина, 1 вид). Інтродуковані у води регіону 4 види: чебачок амурський (*Pseudorasbora parva*), товстолоб білий (*Hypophthalmichthys molitrix*), товстолоб строкатий (*Aristichthys nobilis*), амур білий (*Stenopharyngodon idella*). Найбільш чисельними видами є: короп (*Cyprinus carpio*), плітка (*Rutilus rutilus*), лящ (*Abramis brama*), окунь річковий (*Perca fluviatilis*), судак звичайний (*Lucioperca lucioperca*). До Червоної книги України занесені вирезуб (*Rutilus frisii*), марена звичайна (*Barbus barbus*).

Ссавці Mammalia ВБУ представлені 33 видами (табл. 4.11). Кількість видів ссавців за рядами наступна: Гризуни Rodentia (4 родини, 13 видів), Кажани Chiroptera (2 родини, 5 видів), Хижі Carnivora (2 родини, 8 видів), Комахоїдні Insectivora (3 родини, 4 видів), Ратичні Artiodactyla (2 родини, 2 види) і Зайцеподібні Leporidae (1 родина, 1 вид).

Охороняються за різними природоохоронними документами 10 видів ссавців, що зустрічаються у ВБУ, зокрема 1 вид – видра річкова (*Lutra lutra*) занесений до Червоного списку МСОП, Європейського червоного списку, Червоної книги України та Додатку II Бернської конвенції; 1 вид – підковоніс малий (*Rhinolophus hipposideros*) – до Європейського червоного списку, Червоної книги України та Додатку II Бернської конвенції; 5 видів – нічниця водяна (*Myotis myotis*), вечірниця руда (*Nyctalus noctula*), нічниця велика (*Myotis myotis*), вухань бурий (*Plecotus auritus*), хом'як звичайний (*Cricetus cricetus*) – до Червоної книги України і Додатку II Бернської конвенції; 1 вид – вовк (*Canis lupus*) – до Європейського червоного списку та II Додатку Бернської конвенції; 2 види – горностай (*Mustela erminea*), білозубка білочерева (*Crocidura leucodon*) – до Червоної книги України та 1 вид – вовк сирій (*Canis lupus*) – лише до II Додатку Бернської конвенції

14. Культурні цінності території (зокрема об'єкти культурної спадщини, культові споруди, археологічні знахідки тощо):

На березі Бакотської затоки є Бакотський скельний монастир, який збудовано монахами у IX столітті у вапняковій скелі шляхом видовбування галерей.

У верхів'ї затоки є два обладнані місця для наметових літніх таборів, зокрема для розташування Літнього табору для молоді.

15. Перелік користувачів та власників землі:

а) в межах угіддя: Державна власність на землі водного фонду, що включає водну акваторію та прибережні захисні смуги по обидві сторони річки) у межах національного природного парку „Подільські Товтри”. Стан річки та прибережних смуг контролюється Дністровським регіональним басейновим управлінням. 70% земель відноситься до водоохоронної зони р.Дністер.

б) на суміжних територіях: Усі землі поряд знаходяться у межах Національного природного парку „Подільські Товтри”: інші землі державної власності – землі водного фонду; землі населених пунктів (приватні та муніципальні) та приватні сільськогосподарські землі (рілля, пасовища, сінокоси, сади).

16. Способи використання земель (дати перелік видів господарської діяльності, обсяги використання природних ресурсів):

а) в межах угіддя: Наукові дослідження, природоохоронні заходи; рекреаційна діяльність: відпочинок у визначених місцях, рибальство і полювання у визначені за погодженням з адміністрацією Національного природного парку „Подільські Товтри” терміни та обсяги добування.

Чітко виражена нерівномірність рекреаційного навантаження на земельні ділянки ВБУ є фактором негативного впливу на стан Рамсарського об'єкта

б) на суміжних землях: Рекреаційна і лісогосподарська діяльність, любительське та промислове рибальство у відведених місцях рекреаційної зони, господарська діяльність (у

відповідності до типів сільськогосподарських угідь: пасовищ, сінокосів, ріллі, садів) за погодженням з адміністрацією національного природного парку „Подільські Товтри”.

17. Чинники (минулі, сучасні або потенційні) несприятливого для угідь впливу, включаючи зміни в природокористуванні або проекти розвитку:

Багаторічні польові дослідження території ВБУ “Бакотська затока” та процесів, що мають там перебіг, спонукають до виокремлення двох типів загроз, а саме прямих і опосередкованих, кількох груп факторів впливу та значну кількість видів загроз. У сучасних умовах найбільш небезпечними проявляються прямі загрози, що викликають втрати біологічного різноманіття і деформують та руйнують ландшафти, таким чином спричинюючи загальну деградацію екосистем водно-болотних угідь. Найбільший вплив у районі Бакотської затоки спричинила господарська діяльність масштабного (створення Новодністровської ГАЕС) та повсякденного, рутинного характеру (господарська діяльність, дачне будівництво, протиерозійне заліснення лучно-степових і кам’янистих схилів тощо). При цьому чинники, пов’язані з соціально-демографічними процесами, включаючи освіту, виховання та природоохоронну діяльність, мали також суттєвий, головним чином деструктивний вплив на стан ВБУ.

У результаті виконаного аналізу можна сказати, що основними факторами антропогенного впливу на стан і розвиток природних процесів Бакотської затоки є:

- сільськогосподарська діяльність (випасання худоби, штучні пожежі, вплив органічних відходів);
- неадекватне природокористування (браконьєрство, збирання лікарських та квіткових рослин, кар’єрне добування будівельних матеріалів, заліснення схилів);
- урбанізація (розростання місць поселень і розвиток інфраструктури, засмічення побутовими відходами);
- природні процеси і явища (вітрова та водна ерозія, поширення неаборигенних видів);
- рекреаційна діяльність (засмічення і забруднення, порушення території та флори в місцях відпочинку).

18. Перелік управлінських документів щодо об’єкта.

Розроблено спеціальний менеджмент-план щодо водно-болотного угіддя міжнародного значення (2011 р.).

19. Заходи щодо збереження угіддя, які запропоновані:

У відповідності до Указу Президента України від 27.06 1996 р., № 174/ 96 територія Угіддя увійшла до складу рекреаційної зони Національного природного парку „Подільські Товтри”.

Менеджмент біорізноманіття здійснюється у відповідності до Закону „Про природно-заповідний фонд України” (1992 р.), Положення про Національний природний парк „Подільські Товтри” (1996 р.).

Дністровське регіональне басейнове управління (с.Новодністровськ Чернівецької області) здійснює моніторинг водних ресурсів.

Об’єкт ПЗФ за категорією Національний природний парк, Об’єкт ПЗФ за значенням загальнодержавне

Проект організації території, охорони, відтворення та рекреаційного використання природних комплексів і об’єктів національного природного парку „Подільські Товтри” затверджений Міністерством екології та природних ресурсів України наказ №257 від 09.07.2002 р.

Розроблено зонування ВБУ. Навколо об’єкта дослідження були виокремлені наступні зони, передбачені законодавством: водоохоронна зона, прибережна захисна смуга, буферна зона екомережі та функціональні зони парку. Режим використання цих зон став основним фактором при розробленні плану зонування території ВБУ з розумінням того, що врахування вимог щодо встановлення та використання зон, регламентованих законодавством, є базовим та обов’язковим.

Зауважимо, що такий перелік не є вичерпним, законодавством передбачено виділення деяких інших, більш специфічних зон (зокрема, охоронної зони навколо особливо цінних об'єктів; зони санітарної охорони в районах забору води; берегових смуг на судноплавних водних шляхах та ін.), але для цього об'єкту ці вимоги не є аплікативними.

Зона управління 1 – це зона охорони та посиленого контролю рекреаційного використання. Територія характеризується особливою природною цінністю, вразливістю прибережної смуги, високим рекреаційним потенціалом та його використанням, наявністю ділянок, критичних за вразливістю (із найвищою природною цінністю та надмірною вразливістю). Беручи до уваги те, що локалізація цих ділянок співпадає із місцями розміщення ділянок високого рекреаційного потенціалу, відзначимо, що причиною надмірної вразливості ділянок особливої природної цінності є неналежне рекреаційне використання території. Управління зоною 1 варто спрямувати на збереження особливо цінних природних комплексів та строге обмеження рекреаційного використання території у місцях, критичних за вразливістю.

Зона управління 2 – це зона стабілізації рекреаційного використання. Територія характеризується високим та нерівномірним рекреаційним навантаженням, показник природної цінності знаходиться на середньому рівні. Рекреаційний потенціал має прибережна смуга, для якої встановлений високий показник вразливості. Управління зоною 2 варто спрямувати на регулювання рекреаційного використання території та запобігання надмірному навантаженню.

Зона управління 3 – це зона охорони та підтримання сприятливого режиму. Територія характеризується особливою природною цінністю, середнім рекреаційним потенціалом та низьким рівнем використання. Управління зоною 3 варто спрямувати на збереження та підтримання сприятливого режиму особливо цінних природних комплексів.

Зона управління 4 – це зона перспективного розвитку рекреації. Територія характеризується незначною природною цінністю, але високою вразливістю прибережної захисної смуги. У різних частинах території встановлені різні значення рекреаційного потенціалу та рівнів використання. Враховуючи незначну природну цінність цієї території (рис. 4.14), зону варто розглядати як найбільш придатну для рекреаційного використання. Управління зоною 4 варто спрямувати на розвиток рекреаційного потенціалу та його регульоване використання.

Зона управління 5 – це зона охорони та посиленого контролю господарського використання. Територія характеризується особливою природною цінністю, високим рівнем використання та низьким рекреаційним потенціалом. Ділянки особливої природної цінності охоплюють невелику частину прибережної смуги та є критичними за вразливістю. Зважаючи на те, що рекреаційний потенціал виділеної території низький, причиною вразливості особливо цінних ділянок є, швидше за все, господарська діяльність (надмірна розораність земель у прибережній смузі, використання агрохімікатів на прилеглих сільськогосподарських угіддях). Управління зоною 5 варто спрямувати на збереження особливо цінних природних комплексів та захист від нераціонального господарського використання.

20. Проведення наукових досліджень:

Національний природний парк „Подільські Товтри”, у підпорядкуванні якого знаходиться Угіддя, є науково-дослідною установою при Міністерстві охорони навколишнього природного середовища України. У штаті парку 6 наукових співробітників, які працюють у науково-дослідницькому відділі. Серед головних напрямів досліджень: моніторинг за станом збереження біологічного та ландшафтного різноманіття в рамках виконання щорічної Програми Літопису природи. Наукові дослідження здійснюються за активної участі співробітників Інституту екології Карпат Національної академії наук України (м. Львів), Інституту ботаніки ім. М.Г.Холодного та Інституту зоології Національної академії наук України (м. Київ). Відповідно до проекту : «Управління водно-болотними угіддями Кам'янецького Придністров'я» науковцями НПП «Подільські Товтри», Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Університету

менеджменту освіти АПН України проведено вивчення стану об'єкта станом на 2011р., загрози, флористичне і фауністичне різноманіття та розроблено план управління об'єктом. **План управління додається (Додаток А).**

21. Стан природоохоронної пропаганди та освіти (наявність візит-центрів, пунктів спостереження, інформаційних буклетів, співпраця з навчальними закладами та природоохоронними центрами, громадськими екологічними організаціями та інше):

Співпраця з НГО "Товариство Подільських природодослідників та природолюбів", Кам'янець-Подільським районним осередком ВЕЛ, Гораївським та Китайгородським первинними осередками ВЕЛ, "Зелені товтри" та Дружиною охорони природи, Кам'янець-Подільським національним університетом ім.І.Огієнка (природничий факультет), Подільським державним аграрно-технічним університетом, ЗОШ с.Гораївка смт.Стара Ушиця, Китайгород, Колодіївка, Грушка, Врублівці.

Постійно здійснюється еколого-освітня діяльність серед місцевого населення, особливо школярів, та відпочиваючих. Випускаються інформаційні листівки та буклети щодо цінностей Національного природного парку „Подільські Товтри”. Еколого-освітній центр знаходиться в адміністративній будівлі парку у м. Кам'янець-Подільський та сформована його філія в смт. Стара Ушиця (за 2 км від Бакотської затоки).

22. Стан рекреації та туризму (облаштування місць рекреації і туризму, характеристика туристичних маршрутів та екологічних стежин у межах угіддя, відвідуваність тощо):

У наметових таборах у вершині Угіддя перебуває біля 6 тис. відпочиваючих за рік (переважно літом). Бакотський скельний монастир, що знаходиться на крутому березі затоки, щорічно відвідує до 5 тис. чол.

З початку червня та взимку дозволяється любительське рибальство (взимку - підлідне).

Промислове рибальство здійснюється Хмельницьким рибогосподарським об'єднанням. Полювання на мисливські види птахів (диких качок) дозволяється з середини серпня до 1 листопада.

До Бакотської затоки підходить екологічна стежка протяжністю 4 км і туристичний маршрут 8 км, якими щороку співробітники Національного природного парку „Подільські Товтри” проводять до 3 тис. відвідувачів. Для школярів здійснюються екскурсії та проводиться екологічний табір для студентів.

23. Хто та коли заповнив паспорт (прізвище та місцезнаходження особи, посада, назва та місцезнаходження організації):

Любінська Л.Г. – ст. н. сп. Науково-дослідницького відділу НПП «Подільські Товтри», 32300 Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський, вул. Польський ринок, 6.

Матвеев М.Д. – декан природничого ф-ту Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, 32300 Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський, вул. Огієнка, 61.

Кучинська О.П.- завідувач науково-дослідницьким відділом НПП «Подільські Товтри», 32300 Хмельницька обл., м. Кам'янець-Подільський, вул. Польський ринок, 6.

24. Термін дії Паспорта - 10 років, але кожного року до нього вносяться необхідні зміни у вигляді додатків.

25. Бібліографічні джерела (тільки наукові та технічні): прізвища та ініціали авторів, назва видання, видавництво, рік, том/випуск, сторінки:

1. Водно-болотні угіддя України / [Марушевський Г. Б., Жарук І. С., Фесенко Г. В та ін.]. – К. : Чорноморська програма Ветландс Інтернешнл, 2006. – 312 с.

2. Водний кодекс України від 06.06.1995 р. № 213/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 24. – С. 189. – з наступними змінами.
3. Гордій Н.М. Денні лускокрилі Lepidoptera, Diurna водно-болотного угіддя міжнародного значення “Бакотська затока” // Подільський природничий вісник. – 2010. – Вип. 1. – С. 25-39.
4. Дідух Я.П. Геоботанічне районування України та суміжних територій / Я.П. Дідух, Ю.Р. Шеляг-Сосонко // Укр. ботан. журн. – 2003. – Т. 60. – №4. – С. 447-463.
5. Заповідні перлини Хмельниччини / під ред. Т.Л. Андрієнко. – Хмельницький : Інтрада, 2006. – 220 с.
6. Літопис природи Національного природного парку „Подільські Товтри”, 15 томів (1997-2011 рр.).
7. Кучинська О.П., Чайка Н.А. Дослідження поверхневих вод басейну р. Дністер у межах НПП “Подільські Товтри” // Різноманіття природи Хмельниччини. Збірник статей за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конференції “Ландшафтне та біологічне різноманіття Хмельниччини: дослідження, збереження та відтворення”. – м.Кам’янець-Подільський 17-18.12. 2003 р. – Абетка-НОВА. -2004. – С.220-223
8. Кучинська О.П., Чайка Н.А. Аналіз моніторингових досліджень стану водних екосистем НПП “Подільські Товтри” // Мат. І-шої Всеукр. наук.-практ. конференції “Теорія і практика заповідної справи в Україні”. – м.Миколаїв, Миколаївський держуніверситет, 18-19.03.2004р.
9. Кучинська О.П., Чайка Н.А. Антропогенний вплив на стан поверхневих вод ПЗФ НПП “Подільські Товтри” // Мат. Хмельницької наук.-практ. конференції “Довкілля Хмельниччини: стан, проблеми, шляхи вирішення”. – м. Хмельницький, Держуправління охорони навколишнього природного середовища в Хмельницькій обл., 29.04.2004р.
10. Кучинська О.П., Чайка Н.А. Дослідження поверхневих та джерельних вод в Староушицькій зоні НПП “Подільські Товтри” // Мат. наук.-практ. конференції, присвяченої 20-річчю Шацького національного природного парку. – с.Світязь, 04.2004 р.
11. Кучинська О.П., Чайка Н.А. Моніторингові дослідження стану річок басейну р.Дністер в межах НПП “Подільські Товтри” // Мат. междунар. конференции “Интегрированное управление природными ресурсами трансграничного бассейна реки Днестр”. – г.Кишинев, 16-17.09.2004г. –С.183-186.
12. Кучинська О.П., Чайка Н.А. Експедиційні дослідження поверхневих вод басейну р Дністер в межах НПП “Подільські Товтри” в 2003-2004рр. // Мат. III міжнар. наук.-практ. конференції “Екологія хімії”. Молдавська Асоціація з розвитку і підтримки наукових досліджень (MRDA) – м.Кишинів, 20-21.05.2005р. – С.103.
13. Кучинська О.П., Чайка Н.А. Стан джерельних вод Кам’янець-Подільського відділення НПП “Подільські Товтри” // Мат. IV міжнарод. наук.-практ. конференції “Фальцфейнівські читання”, Інститут природознавства Херсонського державного університету – м.Херсон, 18-20 травня 2005р. – Т.1 – С.289-291.
14. Кучинська О.П., Чайка Н.А. Антропогенное влияние на состояние поверхностных вод НПП “Подільські Товтри” // Мат. науч.-практ. конференции “Изучение и сохранение природных экосистем заповедников лесостепной зоны” к 70-летию Центрально-Черноземного заповедника – г.Курск, 22-24.05.2005г. – С.98-100.
15. Кучинська О.П., Чайка Н.А., Нікітін А.О. Дослідження поверхневих та джерельних вод в Староушицькій зоні НПП “Подільські Товтри” // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 10-річчю створення НПП “Подільські Товтри” “Менеджмент екосистем природно-заповідних територій”. –Кам’янець-Подільський. “Аксіома”. – 2006. – С.187-192
16. Кучинська О.П., Чайка Н.А. Екологічний моніторинг стану пам’ятки природи загальнодержавного значення „Смотрицький каньйон” // Матеріали 5-ої Міжнародної наукової конференції „Фальцфейнівські читання – 2007”. 24-26 травня 2007р., Херсонський державний університет, Інститут природознавства, Херсон – 2007, С.182-184.
17. Кучинська О.П., Чайка Н.А. Стан поверхневих вод як середовища для живих організмів // Методичні рекомендації „Впровадження цілей охорони біорізноманіття національного природного парку „Подільські Товтри” Кам’янець-Подільський, В-во „Аксіома”, 2007р. С.31-33.
18. Кучинська О.П. Пропозиції зі створення загального інформаційного басейнового ресурсу в ході виконання проекту „Програма дій з поліпшення транскордонної співпраці і сталого управління ріки Дністер” / Матеріали четвертої зустрічі по проекту ОБСЄ/ЄЕК ООН „Дністер – II”, організатор – координатор проектів ОБСЄ в Україні, 23-24 лютого 2007р., м.Чернівці

19. Кучинська О.П., Чайка Н.А. Пропозиції до „Програми дій з поліпшення транскордонної співпраці і сталого управління ріки Дністер на період 2007-2009рр.” / Матеріали п'ятої зустрічі та громадських консультацій (круглий стіл) щодо обговорення проекту „Угоди про співпрацю в області охорони та стійкого розвитку басейну ріки Дністер” та інших документів проекту ОБСЄ/ЄЕК ООН, організатор ГО „МАМА-86-Одеса”, Інститут проблем ринку та еколого-економічних досліджень, 13-14 квітня 2007р., м.Одеса.

20. Кучинська О.П., Чайка Н.А. Досвід роботи НГО „Товариство Подільських природодослідників та природолюбів” зі збереження та відновлення річок / Матеріали п'ятої робочої зустрічі Української річкової мережі, організатор Чорноморська програма „Ветландс Інтернешнл”, 28 червня – 1 липня 2007р., м.Чернігів.

21. Кучинська О.П., Чайка Н.А. Вплив антропогенних чинників на стан поверхневих вод НПП „Подільські Товтри” / Матеріали науково-практичної конференції „Проблеми становлення та функціонування об'єктів природно-заповідного фонду”, присвяченої 5-річчю з дня створення Національного природного парку „Гуцульщина”, 21 вересня 2007 р., м.Косів.

22. Кучинська О.П., Чайка Н.А. Об'єкти Рамсарської конвенції на території НПП "Подільські Товтри" // Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції „Теорія і практика сучасного природознавства”, присвяченої 90-річчю утворення Херсонського державного університету. – 13-15 листопада 2007р., Херсонський державний університет, Інститут природознавства, кафедра загальної та неорганічної хімії. – м.Херсон.

23. Кучинська О.П. Громадська екологічна експертиза як засіб впливу громадськості на вирішення екологічних проблем на місцевому рівні // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції „Проблеми екології людини”. – листопад 2007р., Луцький інститут розвитку людини Університету „Україна”, Волинська обласна організація Всеукраїнської екологічної ліги. – м. Луцьк. -2007. – С.60-66.

24. Кучинська О.П., Чайка Н.А. Состояние поверхностных водоемов в пределах объектов рамсарской конвенции на территории национального природного парка „Подольские Толтры” // Материалы научно-практической конференции „Роль особо охраняемых природных территорий лесостепной и степной природных зон в сохранении и изучении биологического разнообразия”, посвященной 80-летию Воронежского государственного природного биосферного заповедника. – 17-21 сентября 2007г., Воронежский государственный природный биосферный заповедник, г.Воронеж, ВГПУ. – С.50-53.

25. Кучинська О.П., Чайка Н.А. Вплив антропогенних чинників на стан поверхневих вод НПП „Подільські Товтри” / Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції „Охорона і менеджмент об'єктів неживої природи на заповідних територіях”, 21-23 травня 2008 р., природний заповідник „Медобори”. – Гримайлів-Тернопіль: „Джура”, 2008. – С.172-174.

26. Кучинська О.П., Чайка Н.А. Організація занять з екомоніторингу поверхневих вод – одна з форм екологічної освіти в НПП „Подільські Товтри” // Матеріали Міжнародної наукової конференції „Значення та перспективи стаціонарних досліджень для збереження біорізноманіття”, присвяченої 50-річчю функціонування високогірного біологічного стаціонару „Пожижевська” (Чорногора, Українські Карпати), 23-27 вересня 2008р., Інститут екології Карпат НАН України. – Львів – 2008. – С.236-237

27. Кучинська О.П. Правове та екологічне регулювання природокористування на територіях природо-заповідного фонду // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції „Роль об'єктів ПЗФ у збереженні біорізноманіття”, присвяченої 85-річчю Кримського природного заповідника, 25-27 вересня 2008 р., Кримський природний заповідник. – м.Алушта -2008.- С.60-67.

28. Кучинська О.П., Чайка Н.А., Нікітін А.О. Стан джерельних вод на території м. Кам'янець-Подільського // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції „Урбоекосистеми: Проблеми і перспективи розвитку”, 21-22 березня 2008 р., Ішимський державний педагогічний інститут ім. П.П.Єршова, біолого-географічний факультет. – м. Ішим, Тюменська обл., Росія – 2008. – С.44-45.

29. Кучинська О.П., Чайка Н.А. Загальна гідрохімічна характеристика р.Дністер на території НПП "Подільські Товтри" // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції „Національні природні парки в системі екомережі: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку”, присвяченої 10-річчю створення Яворівського національного природного парку, 4 липня 2008 р., Яворівський національний природний парк. – смт.Івано-Франкове, Яворівський р-н, Львівська обл. – Київ. – 2009. – С.114-117.

30. Кучинська О.П., Чайка Н.А. Моніторинг поверхневих вод НПП „Подільські Товтри” // Матеріали Міжнародної наукової конференції „Моніторинг екосистем Карпат”, присвяченої 10-літтю кафедри біології та екології Прикарпатського національного університету імені Василя

Стефаника, 7-9 листопада 2008 р., Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – м.Івано-Франківськ: „Гостинець” – Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2008. – С.133-135.

31. Кучинська О.П., Чайка Н.А. Дослідження поверхневих вод басейну р.Дністер в межах НПП „Подільські Товтри” як об’єкту екотуризму // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції „Дністровський каньйон: проблеми розвитку туризму та шляхи їх вирішення”, 16-18 травня 2009р., Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Збірник „Дністровський каньйон – унікальна територія туризму” – м.Тернопіль – 2009. – С.216-218.

32. Любінська Л.Г. Природні цінності Національного природного парку “Подільські Товтри” / Любінська Л.Г., Ковальчук С.І., Матвеев М.Д. – Кам’янець-Подільський, 1999. – 87 с.

33. Любінська Л. Природні й історико-культурні цінності Поділля: збереження і використання / Л. Любінська, Л. Куб’як // Збереження біорізноманіття: традиції та сучасність / відп. ред. Т. Гардашук ; Тов-во “Зелена Україна”. – К. : Хімджест, 2003. – С. 75-81.

34. Любінська Л.Г. Екологічний менеджмент у НПП “Подільські Товтри” / Л.Г. Любінська // Різноманіття природи Хмельниччини : зб. ст. за матеріалами конф. “Ландшафтне і біологічне різноманіття Хмельниччини: дослідження, збереження та відтворення”. – Кам’янець-Подільський, 2004. – 296 с.

35. Любінська Л.Г. Бакотська затока. Водно-болотні угіддя України. / Любінська Л.Г.[під ред. Марушевського Г.Б., Жарук І.С.] – К. : Чорномор. програма Ветланд Інтернешнл, 2006. – С. 120-125.

36. Матвеев М.Д. «Бакотська затока» водно-болотне угіддя міжнародного значення / М. Матвеев, Л. Любінська // Вісник Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Природничі науки. – Вип. 2. – Кам’янець-Подільський : Аксіома, 2010. – С. 116-121.

37. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я.П. Дідуха – К. : Глобалконсалтинг, 2009. – 900 с.

38. Червона книга України. Тваринний світ / за ред. І.А. Акімова – К. : Глобалконсалтинг, 2009. – 600 с.

39. Управління водно-болотними угіддями міжнародного значення (Методичні рекомендації до планування і впровадження/ [під ред. Г.В. Коломійця, С.В. Тарашука; відп. ред. В.А.Костюшин]. – К.: Нац. екологічний центр України, 2005. – 194 с.

40. Управління водно-болотними угіддями Кам’янецького Придністров’я : монографія / В.І. Карамушка, Л.Г. Любінська, М.Д. Матвеев, О.П. Кучинська, І.П. Касіяник, А.І. Ющук, Н.А. Чайка, В.Б. Гаврилюк, М.М. Рябий, О.С. Тарасова, М.В. Дребет, А.О. Нікітін, М.І. Козак, В.А. Колодій. – Кам’янець-Подільський : ПП Мошинський, 2011. –170 с.